

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BIRIKTIRUVCHI VA BOSHQA TURDAGI YUMSHOQ TO‘QIMALAR (C49) O‘SMALARINING EPIDEMIOLOGIK TAHLILI

Ibragimova Dilorom Abdulazizovna

*Toshkent davlat tibbiyot universiteti, Toshkent shaxar, Olmazor tumani, Farobiy
ko‘chasi, 2-uy, 100109*

Asamedinov Nuriddin Kamalovich

*Toshkent davlat tibbiyot universiteti, Toshkent shaxar, Olmazor tumani, Farobiy
ko‘chasi, 2-uy, 100109*

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasida biriktiruvchi va boshqa turdagi yumshoq to‘qimalar o‘smalari (C49) ning epidemiologik xususiyatlari kompleks tarzda tahlil qilindi. Tadqiqot Respublikada faoliyat yuritayotgan onkologik xizmatning 2024-yilga oid rasmiy statistik ma’lumotlari asosida retrospektiv usulda olib borildi.

Ish jarayonida C49 guruhi o‘smalarining umumiy xavfli o‘smalar tarkibidagi ulushi, aholining yosh va jins bo‘yicha taqsimoti, kasallanish dinamikasi hamda klinik ahamiyati baholandi. Shuningdek, ushbu turdagi o‘smalarning diagnostika muammolari, kech aniqlanishi va prognozga ta’sir etuvchi omillar ham ko‘rib chiqildi.

Olingan natijalarga ko‘ra, biriktiruvchi va boshqa turdagi yumshoq to‘qimalar o‘smalari umumiy onkologik kasalliklar tarkibida nisbatan kichik ulushni (taxminan 2% atrofida) egallaydi, biroq ularning agressiv kechishi, yuqori darajada invazivligi va retsidivga moyilligi ularni klinik jihatdan muhim patologiyalar qatoriga kiritadi.

Tahlil shuni ko‘rsatdiki, kasallanish ko‘rsatkichlari yosh ortishi bilan oshib boradi va ayniqsa katta yosh guruhlarida yuqori darajada kuzatiladi. Bu esa mazkur patologiyaning prognozini og‘irlashtiruvchi asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Kalit so‘zlar: yumshoq to‘qimalar sarkomasi, C49, biriktiruvchi to‘qima o‘smalari, epidemiologiya, onkologik kasallanish

Kirish

Biriktiruvchi va boshqa turdagi yumshoq to‘qimalardan rivojlanadigan xavfli o‘smalar (C49) klinik va morfologik jihatdan murakkab, kam uchraydigan, biroq

yuqori agressivlikka ega bo‘lgan o‘smalar guruhini tashkil etadi. Ushbu o‘smalar turli xil to‘qimalardan kelib chiqishi sababli ularning klinik kechishi, metastaz berish xususiyati va davolashga javobi sezilarli darajada farqlanadi [1].

Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti ma‘lumotlariga ko‘ra, 2022-yilda dunyo bo‘yicha 20 milliondan ortiq yangi xavfli o‘smalar qayd etilgan bo‘lib, 9,7 million o‘lim holati kuzatilgan. Prognozlarga ko‘ra, 2045-yilga kelib yangi kasallanish holatlari 32,6 millionga yetishi kutilmoqda, bu esa onkologik kasalliklar global sog‘liqni saqlash tizimida yetakchi muammolardan biri bo‘lib qolayotganini ko‘rsatadi [2].

O‘zbekiston Respublikasida ham onkologik kasalliklar epidemiologik jihatdan muhim muammo hisoblanadi. 2024-yilda respublika bo‘yicha 28 359 ta yangi xavfli o‘smalar aniqlangan bo‘lib, bu ko‘rsatkich 2023-yilga (27 044 ta) nisbatan 1 315 taga yoki 4,9% ga oshgan. Umumiy kasallanish darajasi 76,3 holatni har 100 000 aholiga nisbatan to‘g‘ri keladi [3].

Shu bilan birga, Respublika aholisi soni 2024-yil holatiga 37 171 469 kishini tashkil etgan bo‘lib, bir yil ichida 371,7 mingga (1,1%) oshgan. Aholining yosh tarkibida 0–17 yoshlilar 35,1% ni, 18–44 yoshlilar 39,8% ni tashkil etadi, bu esa kelajakda onkologik kasalliklar yuki ortishi ehtimolini ko‘rsatadi [3].

Onkologik kasallanishning yoshga bog‘liq tahlili shuni ko‘rsatadiki, kasallanish ko‘rsatkichi yosh o‘tishi bilan ortib boradi va 70 yoshdan yuqori guruhda maksimal darajaga (475,6 holat 100 000 aholiga) yetadi. Ayniqsa, 65 yoshdan keyin kasallanishning keskin oshishi kuzatiladi, bu holat yumshoq to‘qimalar sarkomalari uchun ham xosdir [3].

Respublikada onkologik bemorlar kontingenti ham ortib bormoqda. 2024-yil oxiriga kelib dispanser hisobida 133 683 nafar bemor qayd etilgan bo‘lib, bu umumiy aholining taxminan 0,4% ni tashkil etadi. Shu bilan birga, tarqalganlik ko‘rsatkichi 359,6 holatni 100 000 aholiga to‘g‘ri kelgan [3].

Tuzilmaviy tahlillarga ko‘ra, asosiy onkologik kasalliklar tarkibida sut bezi raki (12,8), kolorektal rak (6,0) va oshqozon raki (5,6) yetakchi o‘rinni egallaydi. Biriktiruvchi va suyak to‘qimalari o‘smalari esa umumiy kontingentning taxminan 2,2% ni tashkil etadi, bu esa ushbu guruhga kiruvchi yumshoq to‘qimalar sarkomalarining nisbatan kam uchrashini ko‘rsatadi [5].

Shu bilan birga, onkologik xizmat infratuzilmasining rivojlanishi ham muhim ahamiyatga ega. Respublikada onkologik yordam 5 bosqichli tizim asosida tashkil

etilgan bo‘lib, 2024-yil holatiga ko‘ra 2453 ta onkologik o‘rinlar mavjud va yil davomida 142 730 nafar bemor statsionar davolangan [4].

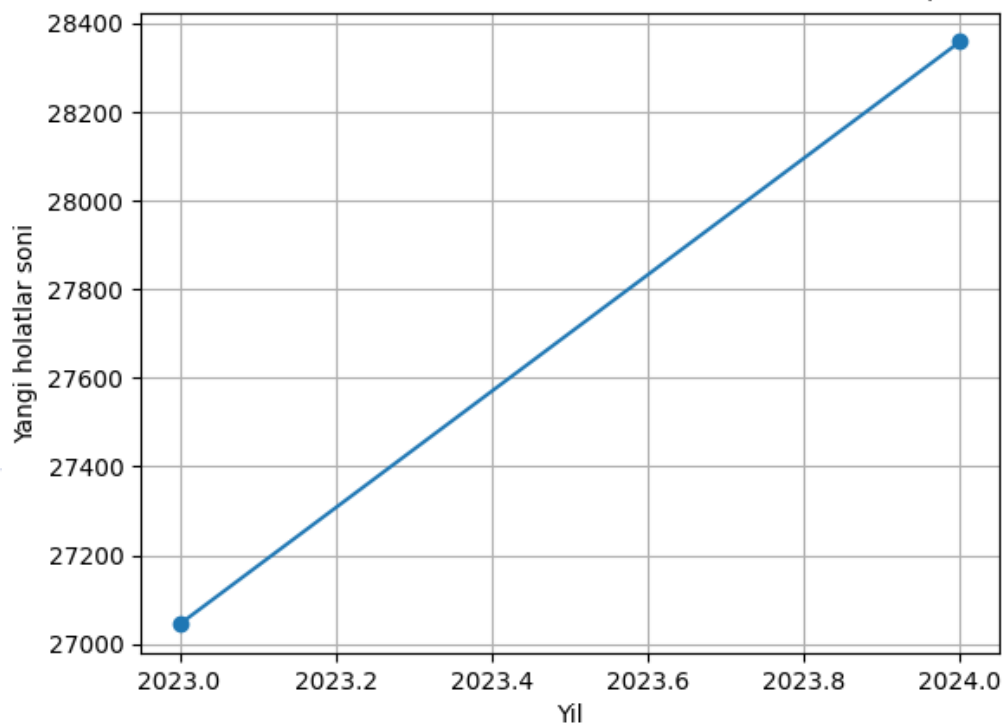
Yuqorida keltirilgan statistik ma‘lumotlar shuni ko‘rsatadiki, onkologik kasalliklar, jumladan yumshoq to‘qimalar sarkomalari, respublikada ahamiyatli tibbiy-ijtimoiy muammo hisoblanadi. Ularning kam uchrashiga qaramasdan, klinik kechishining og‘irligi, kech diagnostikasi va yuqori retsdiv darajasi ushbu patologiyani chuqur o‘rganish zarurligini belgilaydi.

Asosiy qism

O‘zbekiston Respublikasida 2024-yilda xavfli o‘smalar bo‘yicha epidemiologik holatni tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, mamlakatda onkologik kasallanish ko‘rsatkichlari barqaror o‘shish tendensiyasiga ega.

2024-yilda respublika bo‘yicha 28 359 ta yangi xavfli o‘smalar aniqlangan bo‘lib, bu ko‘rsatkich 2023-yildagi 27 044 ta holatga nisbatan 1 315 taga yoki 4,9% ga oshgan (1.rasm).

1-rasm. O‘zbekistonda xavfli o‘smalar kasallanish dinamikasi (2023–2024)

Rasm 1. O‘zbekistonda xavfli o‘smalar kasallanish dinamikasi (2023–2024)

Mazkur o‘shish bir qator omillar bilan izohlanadi, jumladan:

- aholi sonining ortishi

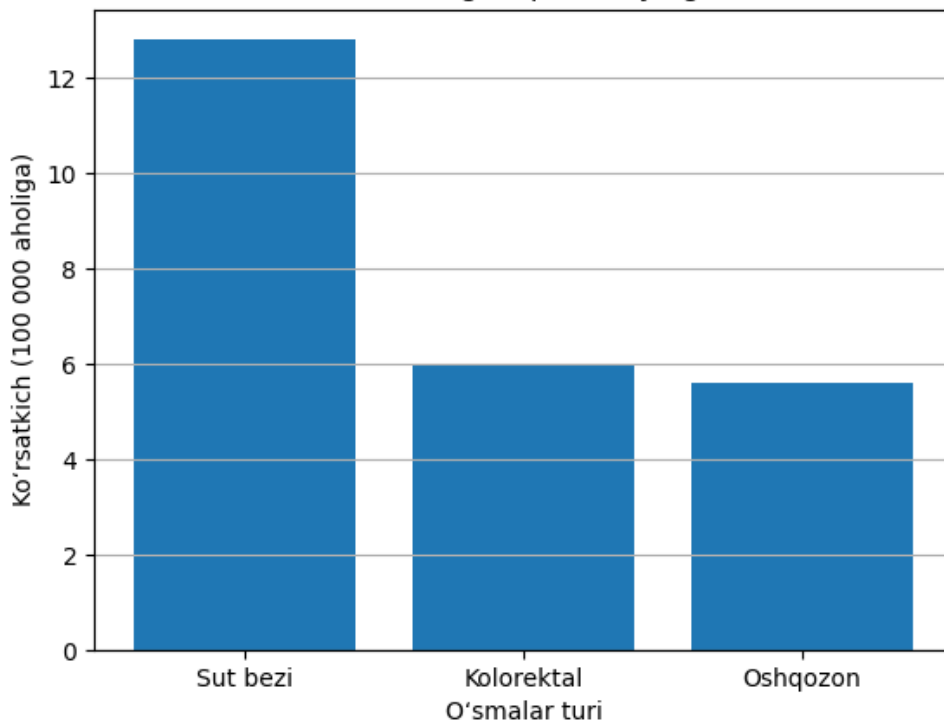
- umr davomiyligining uzayishi
- skrining dasturlarining kengayishi
- diagnostika imkoniyatlarining yaxshilanishi

Kasallanish ko‘rsatkichi 2024-yilda 76,3 holat/100 000 aholi ni tashkil etgan bo‘lib, bu mamlakatda onkologik kasalliklarning ijtimoiy ahamiyati yuqori ekanligini ko‘rsatadi .

Strukturaviy tahlil natijalariga ko‘ra, onkologik kasalliklar orasida eng yuqori ulush quyidagi o‘smalar hissasiga to‘g‘ri keladi:

- sut bezi raki — 12,8
- kolorektal rak — 6,0
- oshqozon raki — 5,6 (100 000 aholiga) (2.rasm).

2-rasm. O‘zbekistonda eng ko‘p uchraydigan xavfli o‘smalar

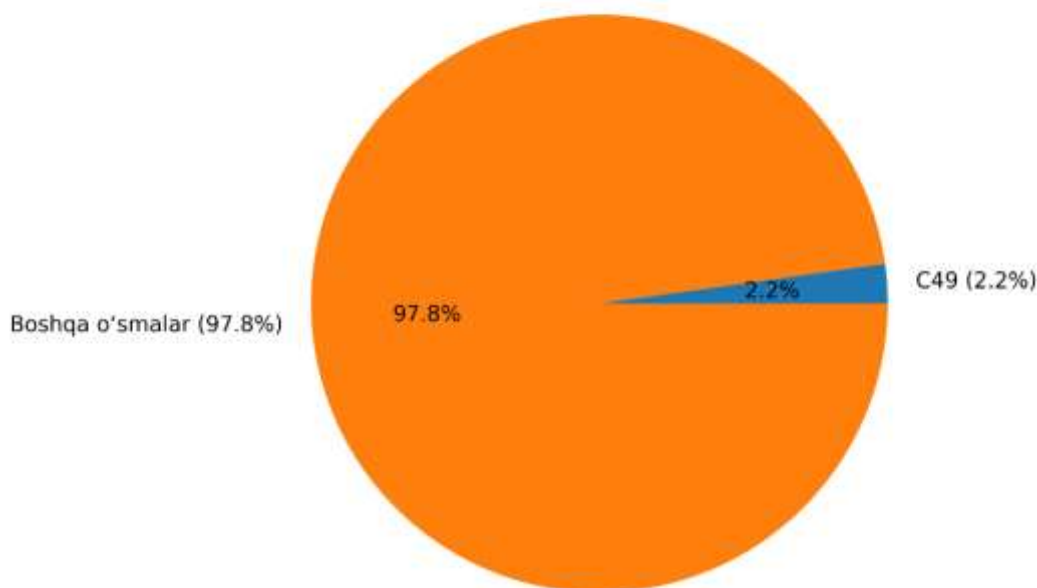

Rasm 2. O‘zbekistonda eng ko‘p uchraydigan xavfli o‘smalar

Bu natijalar respublikada onkologik kasalliklar tarkibida asosan keng tarqalgan lokalizatsiyalar ustunlik qilishini ko‘rsatadi.

Biriktiruvchi va boshqa yumshoq to‘qimalar o‘smalari (C49) umumiy kasallanish tarkibida nisbatan kichik ulushni — taxminan 2,2% ni tashkil etadi (3.rasm).

3-rasm. Biriktiruvchi va yumshoq to‘qimalar o‘smalarining ulushi (C49)

Rasm 3. Biriktiruvchi va boshqa yumshoq to‘qimalar o‘smalari (%)

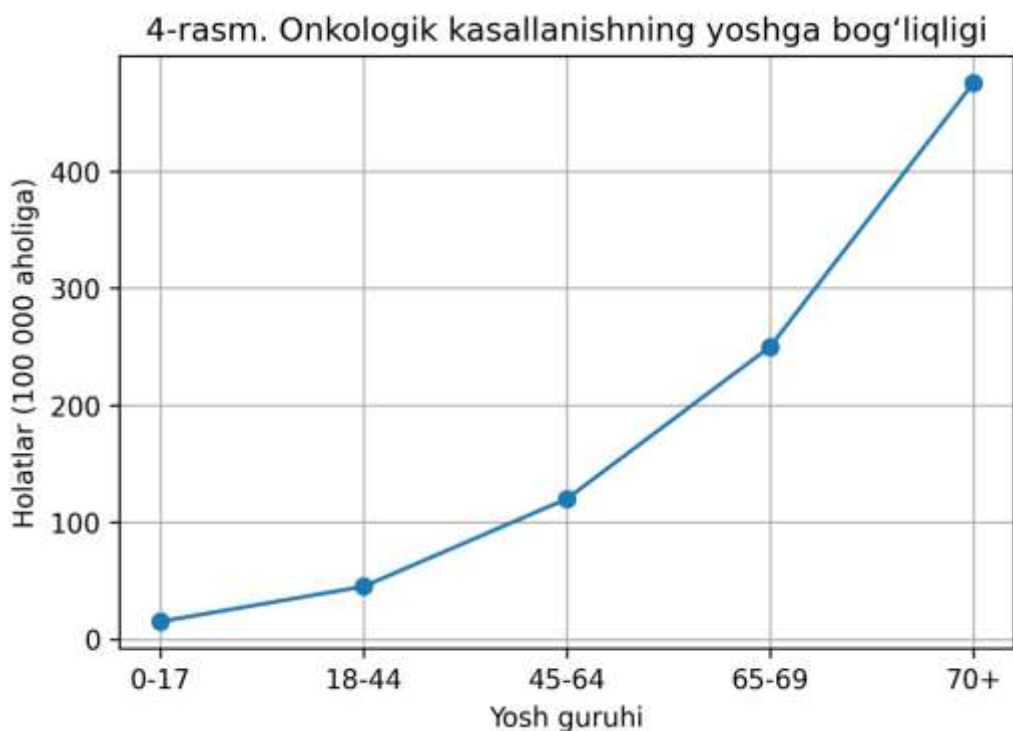
Ushbu ko‘rsatkich shuni anglatadiki:

- mazkur o‘smalar kam uchraydi
- biroq ularning klinik ahamiyati yuqori
- maxsus diagnostika va davolash yondashuvini talab qiladi

Yoshga bog‘liq epidemiologik tahlil alohida ilmiy qiziqish uyg‘otadi. Ma‘lumotlarga ko‘ra, onkologik kasallanish darajasi yosh ortishi bilan keskin oshadi.

2024-yilda eng yuqori kasallanish ko‘rsatkichlari 70 yoshdan yuqori aholi guruhida kuzatilgan bo‘lib, maksimal daraja 475,6 holat / 100 000 aholi ni tashkil etgan (4.rasm).

Research Science and
Innovation House

Rasm 4. Onkologik kasallanishning yoshga bog‘liqligi

Bu holat yumshoq to‘qimalar sarkomasi uchun ham xos bo‘lib, kasallik ko‘pincha katta yosh guruhlarida aniqlanadi.

2024-yil yakuniga ko‘ra, onkologik muassasalarda dispanser kuzatuvda 133 683 nafar bemor ro‘yxatga olingan bo‘lib, bu umumiy aholining 0,4% ini tashkil etadi .

Tarqalganlik ko‘rsatkichi esa 359,6 / 100 000 aholi ni tashkil etgan.

Bu ko‘rsatkichlar: kasallik yukining ortib borayotganini, sog‘liqni saqlash tizimiga tushayotgan bosimni, uzoq muddatli monitoring zarurligini, yaqqol ko‘rsatadi.

Hududiy tahlil natijalari ham muhim ahamiyatga ega. Eng yuqori kasallanish darajalari quyidagi hududlarda qayd etilgan: Toshkent shahri - 168,9, Buxoro viloyati - 96,7, Toshkent viloyati - 90,6.

Eng past ko‘rsatkich esa Surxondaryo viloyatida (50,0) aniqlangan.

Bu tafovutlar: ekologik omillar, diagnostika darajasi, tibbiy xizmat sifati. bilan izohlanishi mumkin.

Xulosa

O‘tkazilgan epidemiologik tahlil natijalari O‘zbekiston Respublikasida birlashtiruvchi va boshqa turdagi yumshoq to‘qimalar o‘smalari (C49) kam

uchraydigan, biroq klinik jihatdan muhim bo‘lgan patologiyalar qatoriga kirishini ko‘rsatdi. Ushbu o‘smalar umumiy onkologik kasallanish tarkibida taxminan 2,2% ulushni egallaydi, ammo ularning agressiv kechishi, invaziv o‘shish xususiyati va yuqori retsidivga moyilligi ularni alohida e‘tibor talab qiladigan kasalliklar qatoriga kiritadi.

Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, respublikada onkologik kasallanish ko‘rsatkichlari yil sayin ortib bormoqda. Bu holat aholi sonining ortishi, umr davomiyligining uzayishi hamda diagnostika imkoniyatlarining kengayishi bilan izohlanadi. Yoshga bog‘liq tahlillar natijasida kasallanish darajasi yosh ortishi bilan keskin oshishi va eng yuqori ko‘rsatkichlar 70 yoshdan yuqori aholi guruhida kuzatilishi aniqlandi.

Shuningdek, hududlar kesimida kasallanish ko‘rsatkichlarining farqlanishi mavjud bo‘lib, bu holat ekologik omillar, tibbiy xizmat sifati va diagnostika darajasining turlicha ekanligi bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin. Dispanser kuzatuvida bo‘lgan bemorlar sonining ortib borishi esa kasallik yukining yuqoriligini va uzoq muddatli monitoring zarurligini ko‘rsatadi.

Yuqoridagilarni inobatga olgan holda, yumshoq to‘qimalar o‘smalarini erta aniqlash, zamonaviy diagnostika usullarini keng joriy etish va ixtisoslashgan onkologik xizmatni yanada rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, epidemiologik monitoringni kuchaytirish hamda profilaktik choralarni takomillashtirish ushbu kasalliklar bilan bog‘liq tibbiy-ijtimoiy yukni kamaytirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YHATI:

1. Fletcher C.D.M., Bridge J.A., Hogendoorn P.C.W., Mertens F. Pathology and genetics of tumours of soft tissue and bone. Lyon: IARC Press; 2013.
2. World Health Organization. Global cancer statistics 2022 and projections to 2045.
3. O‘zbekiston Respublikasi Onkologiya va radiologiya ilmiy-amaliy tibbiyot markazi. 2024-yil rasmiy statistik hisobot Аббос
4. Икромович Нуржабов, Джамила Шагайратовна Полатова, Ахмад Юлдашевич Мадаминов, Дилором Абдулазизовна Ибрагимова, Саидрасул Камолович Насиров, Александр Владимирович Савкин, Ойбек Кобилович Абдусатторов, Нуриддин Камолович Асамединов Результаты лечения сарком костей таза Вопросы онкологии, 2023, 69(3S): 386-388.

5. Dilorom Ibragimova Abdulazizovna, Mohinur Sabirova Baxtiyarovna. O‘zbekiston Respublikasida sut bezi saratoni: epidemiologiya, skrining va erta aniqlash samaradorligi (2024 yil ma’lumotlari asosida). Journal of science-innovative research in Uzbekistan. 2026;4 (04) 8-12.

Research Science and
Innovation House

